

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки
Кафедра педагогіки та методик навчання

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Педагогічні умови формування гендерної культури молодших школярів в
освітній діяльності початкової школи.

Виконала студентка групи ПОМ-2
спеціальності 013 Початкова освіта
Скаржинець Віолетта Костянтинівна
Керівник: Антоненко І.Ю.
Рецензент:
Нормоконтроль: Антоненко І.Ю

Запоріжжя
2024 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: загальний обсяг роботи– 72 с., 5 рис., 30 джерел, 2 додатки.

Об'єкт дослідження: гендерна культура молодших школярів.

Предмет дослідження: педагогічні умови для формування гендерної культури молодших школярів в освітній діяльності початкової школи.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати педагогічні умови для формування гендерної культури серед учнів початкових класів; описати та проаналізувати педагогічний досвід створення навчального середовища на основі діалогу між традиційною та гендерною культурами; провести оцінювання на рівні критеріїв та визначення рівня сформованості гендерної культури у молодших школярів засобами констатувальної діагностики; розробити методичні рекомендації для впровадження педагогічних умов, спрямованих на формування гендерної культури серед учнів початкових класів в рамках Нової української школи.

Методи дослідження:

теоретичні: використано для вивчення педагогічної, методичної та спеціальної літератури, навчальних програм, матеріалів конференцій і періодичних фахових видань з метою визначення розвитку гендерної культури в Україні; зіставлення та порівняння різних поглядів учених на досліджувану проблему: індукція та дедукція, аналіз і синтез порівняння, класифікація, конкретизація; систематизація та узагальнення.

емпіричні: проведення спостережень за інтеракціями між учнями в класі з точки зору виявлення гендерних стереотипів у спілкуванні та взаємодії; реєстрація проявів гендерних ролей у різних аспектах навчального процесу (наприклад, розподіл обов'язків у групових завданнях); анкетування.

У сучасному освітньому контексті формування гендерної культури серед молодших школярів є актуальним завданням, оскільки воно сприяє

вихованню толерантного, рівноправного суспільства. Нова українська школа, спрямована на впровадження гуманітарних цінностей та принципів демократії, наголошує на необхідності гендерної рівності і соціальної справедливості.

Гендерна культура охоплює систему уявлень, цінностей, норм і стереотипів, що визначають роль і поведінку чоловіків і жінок в суспільстві. Формування гендерної культури у молодших школярів передбачає розуміння та прийняття різниць між статями як основи для побудови рівних взаємин у всіх сферах життя.

Педагогічні умови формування гендерної культури у молодших школярів є складним завданням, яке вимагає інтеграції гендерного підходу в усі аспекти освітньої діяльності. Це сприяє не лише соціалізації дітей в умовах гендерної рівності, а й розвитку їхньої особистості та здатності до критичного мислення. Дослідження ефективності таких умов є важливим кроком у забезпеченні соціальної гармонії та рівноправ'я у сучасному суспільстві.

ГЕНДЕРНА КУЛЬТУРА, ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ, ГЕНДЕРНЕ
ВИХОВАННЯ, СТЕРЕОТИПИ, НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА,
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ, ПОЧАТКОВА ОСВІТА

Вступ. Гендерні дослідження в наш час відзначаються новим підходом і новим сприйняттям світових змін. Вони стали невід'ємною частиною зусиль на шляху до свободи, справедливості і соціального прогресу. Сьогодні творення нового українського суспільства на основі справедливості та демократії стає можливим завдяки врахуванню гендерного підходу до ролі та місця чоловіків і жінок як рівних у правах, свободах, обов'язках, можливостях і відповідальності.

Концепція Нової української школи підтверджує необхідність фундаментальної реформи, яка має зупинити негативні тенденції і перетворити українську освіту на інструмент соціальної рівності та єдності, сприяючи економічному розвитку і конкурентоспроможності України. Для досягнення поставлених завдань щодо забезпечення гендерної рівності важливо аналізувати національні можливості її реалізації, враховуючи історичний контекст взаємодії чоловіків і жінок, національні традиції у стосунках між ними, а також досягнуті до цього часу рівні соціальної культури і, зокрема, гендерної культури.

Концепція гендерної рівності дітей та забезпечення неупередженого ставлення до кожної особи, незалежно від її статі, недостатньо розглядається в теорії початкової школи. Ця теорія продовжує відтворювати настанови антропоцентричної та патріархальної культури, які припускають диференціацію професій відповідно до біологічних різниць між статями, обмежуючи можливості жінок у доступі до економічних, політичних та освітніх ресурсів.

Більшість освітніх закладів не впроваджують практичні заходи щодо інтеграції гендерного підходу в навчальний процес. Не існує системного введення спеціальних предметів або курсів з гендерної тематики в навчальні плани, які б розкривали закономірності розвитку гендерного суспільства та особливості змінених стосунків між жінками і чоловіками у всіх сферах сучасного суспільного життя.

Відомий гендерний стереотип глибоко закорінений в уявленнях учнів освітніх закладів. Цей стереотип може призводити до того, що навіть освічена жінка іноді відмовляється від свого бажання до самореалізації та професійного зростання, і відмовляється від можливостей здобуття успіху на кар'єрному шляху. Ця ситуація свідчить про готовність жінок надавати перевагу іншим, і поступатися як своєю позицією на ринку праці, так і своїми можливостями на кар'єрному шляху.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій в Україні свідчить про значне зростання наукової активності та інтересу до гендерних перетворень, включаючи систему початкової освіти. Цей процес сприяв проведенню ряду наукових досліджень з таких проблемних сфер:

- Теорія та методологія гендеру: дослідження в цьому напрямку проводили О. Вороніна, І. Жеребкіна, О. Луценко, Н. Самойленко, Г. Тьомкіна та інші вчені.
- Впровадження принципів гендерної рівності та демократії в сферу освітнього простору сучасної школи: дослідження та публікації авторів, таких як В. Агеєв, Т. Говорун, І. Кльоціна, О. Листопад та інші, висвітлюють цю проблематику.
- Гендерна психологія та педагогіка: дослідження проводять С. Віхор, О. Кікінежді, В. Кравець та інші вчені.
- Інтеграція гендерного підходу у систему початкової освіти: вчені, які працюють в цій галузі, включають Л. Вовк, І. Іванова, Г. Лянна, Н. Павлущенко, О. Цокур та інших вчених.

Ці дослідження спрямовані на вдосконалення системи початкової освіти, сприяючи реалізації гендерної рівності та демократії, а також підвищенню гендерної освіченості та усвідомлення важливості цих питань у сучасному суспільстві.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати педагогічні умови для формування гендерної культури серед учнів початкових класів; описати та

проаналізувати педагогічний досвід створення навчального середовища на основі діалогу між традиційною та гендерною культурами; провести оцінювання на рівні критеріїв та визначення рівня сформованості гендерної культури у молодших школярів засобами констатувальної діагностики; розробити методичні рекомендації для впровадження педагогічних умов, спрямованих на формування гендерної культури серед учнів початкових класів в рамках Нової української школи.

Завдання дослідження:

1. Розглянути психолого-педагогічну літературу для визначення сутності та структури феномена "гендерна культура" у сучасному суспільстві.
2. Описати педагогічний досвід створення навчального середовища на основі діалогу між традиційною та гендерною культурами.
3. Провести оцінювання на рівні критеріїв та визначити рівень сформованості гендерної культури у молодших школярів засобами констатувальної діагностики.
4. Розробити методичні рекомендації для впровадження педагогічних умов, спрямованих на формування гендерної культури серед учнів початкових класів в рамках Нової української школи.

Об'єкт дослідження: гендерна культура молодших школярів.

Предмет дослідження: педагогічні умови для формування гендерної культури молодших школярів в освітній діяльності початкової школи

Апробацію результатів дослідження було здійснено на: V Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених "Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу"

ВИСНОВКИ

1. За результатами аналізу наукових джерел можна зазначити, що в педагогіці та методиці відсутнє загальноприйняте визначення терміну "гендерне виховання". Однак, це поняття можна трактувати як систему педагогічних заходів, спрямованих на формування у дітей, підлітків і молоді осмисленого, здорового ставлення до різних аспектів свого гендеру. Процес гендерного виховання включає культурну, гендерну орієнтацію та ідентифікацію, а також цілеспрямований вплив на світогляд, цінності, почуття та поведінку з метою формування егалітарних цінностей. Історично гендерне виховання в Україні почало впроваджуватись лише наприкінці ХХ століття, коли суспільство осознало гендер як набутий статус, який можна формувати через соціальну практику. Проте впровадження гендерного виховання зустрічає чимало труднощів через традиційну патріархальну структуру суспільства, розповсюдження гендерних стереотипів та нерівномірну кількість жіночого та чоловічого складу вчителів. Молодший шкільний вік вважається найбільш чутливим для формування егалітарних цінностей, оскільки саме в цей період діти починають усвідомлювати соціальні різниці між статями. Шкільне середовище впливає на засвоєння дітьми різних навичок взаємодії, включаючи моделювання різних стереотипів поведінки. У родині також відбувається процес гендерної соціалізації, де діти спостерігають за гендерними ролями батьків, а також вплив стилю виховання на їхній гендерний розвиток.

2. Для вивчення ефективності гендерного виховання в сучасній початковій школі ми провели аналіз рівня гендерної свідомості учнів. Для цього ми визначили такі критерії гендерної вихованості молодших школярів: їх знання і уявлення про гендерні ролі; розуміння рівноправності статей; толерантність до різних гендерних виразів; формування гендерних

цінностей; уявлення про "ідеальне жіноче" та "ідеальне чоловіче"; їхню орієнтацію на гендерну конвергенцію.

Результати нашого дослідження показали, що лише 10% молодших школярів проявляють усвідомленість рівноправності статей та позитивно оцінюють взаємодію з однолітками обох статей, спрямовану на партнерське спілкування. Близько 57% мають середній рівень гендерної культури, що означає часткове усвідомлення гендерних ролей, але їхня поведінка не завжди відповідає принципам гендерної рівності. Залишаючись в рамках статевих стереотипів, 33% дітей мають низький рівень гендерної культури. Це свідчить про необхідність подальшої роботи з формування гендерної свідомості та рівноправності серед учнів молодшого шкільного віку.

3. Ефективність гендерного виховання в Новій українській школі (НУШ) має бути забезпечена через розвиток гендерної компетентності педагогів. Це може бути досягнуто через їхню професійну підготовку, участь у різних семінарах і тренінгах, а також через системний моніторинг їхньої готовності до впровадження новітніх методів формування гендерної культури учнів.

Додатково, важливо створити гендерно-чутливе середовище в НУШ, що сприяє підтримці гендерної індивідуальності дітей. Це можна здійснити шляхом створення сприятливого соціально-психологічного клімату у дитячому колективі та впровадження особистісно-егалітарного підходу.

Також важливо організувати гендерну просвіту учнів як під час уроків, так і під час позакласних заходів. Це може бути досягнуто шляхом проведення різноманітних заходів, спрямованих на нівелювання гендерних стереотипів, розвиток гендерної чутливості та толерантності, а також формування навичок рівноправної та безконфліктної взаємодії.